

Sygn. akt IV CSK 365/17

POSTANOWIENIE

Dnia 22 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku S. P.
przy uczestnictwie A. P., T. L. i J. P.
o dział spadku,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 22 grudnia 2017 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania T. L.
od postanowienia Sądu Okręgowego w S.
z dnia 15 lutego 2017 r., sygn. akt I Ca (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od uczestniczki T. L. na rzecz wnioskodawcy S. P. kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł, powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług, tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną uczestniczki T. L. od postanowienia Sądu Okręgowego w S. z dnia 15 lutego 2017 r., sygn. akt I Ca [...]/17 Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

W skardze kasacyjnej uczestniczka zarzuca naruszenie prawa materialnego, tj. art. 2b ust. 1 i 2 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego, przez przyznanie nieruchomości rolnej uczestnikowi A.P., pomimo tego, że nie przysługuje mu status rolnika indywidualnego, nie zamieszkuje w miejscu położenia przyznanej mu nieruchomości rolnej, nie prowadzi gospodarstwa rolnego, nie ma

maszyn rolniczych, budynków, zwierząt, doświadczenia i wykształcenia rolniczego; art. 213 § 1 k.c. w zw. z art. 1035 k.c. przez podział spadkowego gospodarstwa rolnego sprzecznie z zasadami prawidłowej gospodarki rolnej; art. 214 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 1035 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji niezbadanie, któremu ze współwłaścicieli należałoby przyznać gospodarstwo rolne nie podlegające fizycznemu podziałowi; art. 5 k.c. przez niezastosowanie, co skutkowało udzieleniem ochrony wnioskodawcy i uczestnikowi A. P. do uzyskania równowartości ich udziałów w spadku bez uwzględnienia społeczno - gospodarczego przeznaczenia tego prawa i zasad współżycia społecznego podczas, gdy zgłoszone przez nich żądanie podziału fizycznego gospodarstwa rolnego stanowiło nadużycie prawa; art. 216 § 2 k.c., w zw. z art. 1035 k.c. przez jego niezastosowanie w stosunku do wysokości spłat, do jakich byłaby zobowiązania uczestniczka T. L. na rzecz pozostałych współwłaścicieli w razie przyznania jej całości gospodarstwa podczas, gdy spłaty przysługujące współwłaścicielom mogą być obniżone.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca oparła na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której

naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, skarżąca upatruje w naruszeniu przez Sąd drugiej instancji przepisów prawa materialnego wskazanych w zarzutach skargi kasacyjnej, skutkiem których było dokonanie podziału spadkowego gospodarstwa rolnego.

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy oddalił apelację uczestniczki od postanowienia Sądu Rejonowego, który ustalił, iż w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne o powierzchni 24,1727 ha składające się z działki nr [...]5 o powierzchni 10,7901 ha zabudowanej budynkiem mieszkalnym i budynkami gospodarczymi; działka nr [...]71/4 o powierzchni 8,6426 ha oraz działki nr [...]4 i [...]6 o powierzchni 4,74 ha - o łącznej wartości 795 000 zł, a ponadto maszyny rolnicze o łącznej wartości 14 750 zł i inwentarz żywy o wartości 22 600 zł, a także środki pieniężne w łącznej kwocie 4 090,30 zł. Dokonując działu spadku, Sąd Rejonowy przyznał wnioskodawcy S. P. działkę nr [...]71/4 o wartości 271 000 zł, uczestniczce T. L. działkę nr [...]25 z zabudowaniami o wartości 418 000 zł wraz z maszynami rolniczymi i inwentarzem żywym, zaś uczestnikowi A.P. działki nr [...]24 i [...]26 o wartości 106 000 zł oraz środki pieniężne w kwocie 4 090,30 zł, zasądzając na jego rzecz dopłaty od wnioskodawcy w kwocie 61 889,93 zł, a od uczestniczki w kwocie 37 129,85 zł.

Zarzut naruszenia art. 2b ust. 1 i 2 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (w brzmieniu obowiązującym od 30 kwietnia 2016 r.; j.t. Dz. U. z 2017 r., poz. 2196) jest bezzasadny, gdyż nie ma on w tej sprawie zastosowania, a to ze względu na datę wszczęcia postępowania o dział spadku (art. 12 ustawy z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw, Dz. U. poz. 585 ze zm.; zob. też uzasadnienia uchwał Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2017 r., III CZP 13/17, z dnia 24 sierpnia 2017 r., III CZP 35/17 oraz uchwała z dnia 15 grudnia 2017 r., III CZP 83/17, nie publ.). Niezależnie od tego, dyspozycja tego przepisu dotyczy czasu przyszłego i obowiązków nabywcy nieruchomości w trybie

tej ustawy, przy czym należy mieć na uwadze także ust. 3 tego artykułu (por. też uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2017 r., III CZP 24/17, nie publ.).

Przy dokonywaniu wykładni art. 213 § 1 k.c. w zw. z art. 1070 k.c., brak jest podstaw do odchodzenia od wąskiego ujmowania pojęcia sprzeczności z zasadami prawidłowej gospodarki rolnej, jednak, jeżeli wydzielone części mogą spełniać nadal funkcję rolną, przesłanka negatywna podziału nie zachodzi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2016 r., II CSK 107/15, nie publ.). Podział w naturze gospodarstwa rolnego może nastąpić po zasięgnięciu opinii biegłych co do sposobu podziału (art. 619 § 2 k.p.c. w zw. z art. 688 k.p.c.), przy czym zasięgnięcie opinii biegłych jest obligatoryjne nie tylko co do formy podziału, ale co do samej dopuszczalności podziału gospodarstwa rolnego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2007 r., IV CSK 305/07, nie publ.).

W przedmiotowej sprawie został przeprowadzony dowód z opinii biegłego rolnika, który uznał, że zasadniczo spadkowe gospodarstwo rolne nie powinno podlegać - ze względu na zasadę prawidłowej gospodarki rolnej - podziałowi. Wskazał, że wnioskodawca S. P. daje najlepsze gwarancje należytego jego prowadzenia, jednakże z uwagi na to, iż wyraził on wolę otrzymania jedynie nieruchomości składającej się z działki nr [...]71/4 (na powiększenie dobrze już prosperującego jego własnego gospodarstwa rolnego), ostatecznie podział tego gospodarstwa przez wzgląd na zasadę prawidłowej gospodarki rolnej może nastąpić. Biegły dość sceptycznie wypowiedział się odnośnie perspektyw prowadzenia gospodarstwa rolnego przez uczestniczkę (w tym zwłaszcza co do działek nr [...]24 i [...]26 położonych w innej miejscowości, niż działka nr [...]25 z zabudową siedliskową o powierzchni prawie 11 ha), natomiast opowiedział się negatywnie co do gwarancji należytego prowadzenia gospodarstwa przez uczestnika A. P..

Nieruchomość stanowiąca działkę nr [...]25 wraz z zabudowaniami oraz parkiem maszynowym i inwentarzem żywym jest w posiadaniu uczestniczki, która tam prowadzi działalność rolniczą. Z kolei uczestnik A. P. po śmierci brata objął w posiadanie działki nr [...]24 i [...]26, które w sensie faktycznym nie tworzą całości gospodarczej z działką nr [...]25, jednakże uczestniczka w 2015 r. zabrała skoszone i przygotowane na jego zlecenie do „belowania” siano.

W tych okolicznościach dokonanie przez Sąd dalszego podziału gospodarstwa spadkowego pomiędzy uczestniczkę i uczestnika A. P. nie może być uznane za oczywiście sprzeczne z art. 213 § 1 k.c. w zw. z art. 1070 k.c., mając również na względzie nie tylko fakt, że także A. P. objął w posiadanie część tego gospodarstwa, ale także wzgląd na interes społeczno - gospodarczy (art. 214 § 1 *in fine* k.c. w zw. z art. 215 k.c.), w sytuacji, gdy z uwagi na wysokość udziału spadkowego uczestnika A. P. obowiązek spłaty przez uczestniczkę na jego rzecz dodatkowo kwoty 106 000 zł (ponad już zasądzoną 31 129,85 zł) uczyniłoby tę spłatę mało nierealną i to w rozsądnym czasie (zważywszy też na wiek uczestnika). Prowadzenie przez uczestnika ewentualnej egzekucji z działek nr [...]24 i [...]26 w celu zaspokojenia wierzytelności pieniężnej i tak w swych konsekwencjach mogłoby doprowadzić do ich sprzedaży i odłączenia od tego gospodarstwa. Dlatego też orzeczony zaskarżonym postanowieniem sposób podziału spadkowego gospodarstwa jest najbardziej optymalnym i uwzględniającym całokształt okoliczności, w tym wzgląd na interes społeczno-gospodarczy.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 520 § 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. i art. 122 § 1 k.p.c. (*a contrario*; por. także uchwała Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 1989 r., III CZP 12/89, nie publ.) Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 8 pkt 7 w zw. z § 11 pkt 6, § 16 ust. 4 pkt 2 oraz § 2 i 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu - Dz. U. poz. 1714 ze zm.).